

Klarnet basowy i altowy w orkiestrze dętej

Coraz więcej orkiestr dętych w Polsce do swojego składu włącza klarnet basowy, a niektóre (choć nieliczne) także i klarnet altowy. Na ten pierwszy regularnie instrumentują wydawnictwa amerykańskie jak np. Hal Leonard, Alfred czy FJMusic. Klarnet altowy najczęściej pojawia się natomiast w aranżach Hala Leonarda, które są często wykonywane przez orkiestry dęte w Polsce. Zapoznajmy się z tymi instrumentami i ich możliwościami.

Delikatne mruczenie po dole

Klarnet basowy, jest w stroju B. Transponuje 14 półtonów (oktawę i jeden cały ton czyli nonę wielką) w dół. Nuty na klarnet basowy zapisujemy w kluczy wiolinowym.

Na klarnecie basowym spokojnie zagra prawie każdy klarnecista, gdyż układ palcowania jest taki sam jak na klasycznym klarnecie, brak jednak otwartych otworów. Rozstaw palców może być spory, zwłaszcza dla prawej ręki dlatego też osoba o małych dłoniach może mieć problem z graniem na klarnecie basowym. Zadęcie wymaga większej ilości powietrza, większego kontrolowania

oddechu oraz dźwięku. Jednakże osoby, które już ten instrument opanują zakochają się szybko w nim i jego mrużących dolnych rejestrach. Ja gram na klarnecie basowym od ponad 12 lat i mimo wszystko stale odkrywam nowe brzmienia. Używam ustników do klarnetu basowego Selmer C85 oraz Vandoren B45, dom tego skórzanej maszynki Vandoren z wymiennymi płytkami (3 w komplecie), stroiki do klarnetu basowego marki Vandoren klasyczne 2.5 – 3.0. Jestem z tego bardzo zadowolony.

Najlepiej ten instrument brzmi /podaję w zapisie/ w swojej dolnej skali od es do b1. W orkiestrach dętych stosuje się model do dolnego es (piąta kłapa dla prawego małego palca). W orkiestrach symfonicznych mamy klarnety do dolnego c, ale te w dętych są rzadko stosowane. *Dlatego kompozytorzy powinni pamiętać, żeby nie pisać na klarnet basowy niżej niż es (des w brzmieniu).*

Dolne dźwięki (es – c1) są pełne, dobrze komponują się z tubą i saksofonem barytonowym. Dźwięki od a do c2, całkiem dobrze komponują się z sakshornami, eufoniom, a od c1 do g2 także z saksofonami, zwłaszcza tenorowymi. *Nie powinno się w orkiestrze dętej pisać wyżej niż g2, gdyż wydobycie wyższych dźwięków może być trudniejsze i łatwo kiks.*

Bas klarnet zwykle w prostszych aranżach jest instrumentem wspomagającym partię tuby, saksofonu barytonowego i fagotu. Ten ostatni często jest notowany mniejszymi nutami w partii klarnetu basowego, który wykonuje sola fagotu, gdy brak tego instrumentu w składzie orkiestry dętej. Dźwięk klarnetu basowego jest miękki, nie za głośny i stosowany w dynamice piano, mezzo piano, mezzo forte. Zwykle gdy milknie głośniejszy od niego saksofon barytonowy, klarnet basowy dalej gra partię basową z tubą lub bez niej. Zdarzają się także sola w bas klarnecie, które warto zapisać dodatkowo małymi nutkami w sakshornie (eufoniom) lub sax barytonie, gdy klarnetu basowego w składzie nie ma. Klarncista basowy (wystarczy w składzie jeden) zwykle siedzi w sąsiedztwie klarnetów sopranowych i w towarzystwie fagotu zwykle na wprost dyrygenta dając głos basowy dla sekcji klarnetów i fletów, które siedzą w przednich rzędach. Klarncista basowy zwykle nie maszeruje z tym instrumentem podczas parad czy przemarszy z uwagi na ciężar i nieporęczność instrumentu. Może

wtedy grać na klarncie sopranowym, małym klarncie es lub wspomagać sekcję perkusji.

Oferta klaratów basowych jest całkiem bogata. Nieźle instrumenty z masy plastikowej wykonuje Yamaha model YCL 221 II z niklowanym (srebrzonym) oklapowaniem. Instrument strojny, choć występują czasami problemy z intonacją. Trzeba wyjmować fajkę do strojenia, gdyż dźwięk jest za wysoki. Ten model posiada dużą zaletę, gdyż główna rura jest dzielona na część górną i dolną. Dzięki temu futerał zajmuje niewiele miejsca. Koszt w 2020 roku to około 10-11 tys. zł. Druga opcja w klasie instrumentów z plastiku to klarnet marki Jupiter JBC-1000S, w cenie w 2020 roku ok. 8-9 tys. zł., mechanizm jest posrebrzany, a rura główna dzielona na górną i dolną część, dzięki czemu także zajmuje mniej miejsca w porównaniu z poprzednimi modelami tego producenta. Modele drewniane to już wydatek rzędu 25 – 30 tys. więc lepiej zainwestować w model plastikowy (ABS).

Rarytas, ale jakże ważny dla sekcji tenorowej orkiestry

Klarnet altowy zaś ma prawie skalę taką jak połączone saksofony tenorowy z altowym. Stanowi tak jakby rozszerzenie saksofonu altowego w dół. Podobnie jak klarnet basowy ma charakterystyczną metalową czarę z wylotem skierowanym w dół.

Fajka (eska) jest nieco mniejsza niż w basowym, ale także lekko wygięta. Klarnet ten posiada własny ustnik, który jest nieco większy niż w tradycyjnym i mniejszy niż w basowym. Także stroiki są specjalnie wykonywane dla tego instrumentu. Ja gram na modelu Selmer Bundy (USA) z masy ABS. Używam ustnika Selmer C* i stroików do alt klarnetu marki Vandoren 3.0. Zamiast

tradycyjnych poduszek mam silikonowe i jestem nich bardzo zadowolony. Ważnym elementem w tym instrumencie jest dobór odpowiedniego paska, zwłaszcza do modeli bez nóżki mocowanej do czary, która jest standardem w klarnetach basowych, a w altowych (zwłaszcza modelach szkolnych) już niekoniecznie. Niektóre z otworów palcowych klarnetu altowego są otwarte, tak jak w klarnetach sopranowych.

Instrument jest w stroju Es, zapisywany w kluczu wiolinowym fajnie brzmi w swoim dole od es (w zapisie) do f2. Wyższe dźwięki w orkiestrze dętej są już stanowczo za ostre i przenikliwe. Raczej ich unikajmy w komponowaniu. Najlepiej klarnet altowy brzmi maksymalnie do b1. Klarnet altowy stanowi uzupełnienie partii fagotu (zwłaszcza w wyższych partiach), puzonu 1 oraz sakshornów (eufoniom). Często ma te

same partie jak wymienione instrumenty. Bardzo rzadko ma sola gdyż jest to nadal instrument niszowy w polskich orkiestrach dętych, a szkoda. Błędem jest, moim zdaniem, dublowanie przez klarnet altowy wyłącznie partii klarnetu 3. Zwykle w zespole gra jeden klarnecista altowy. Siedzi wtedy zwykle w sąsiedztwie klarnetu basowego fagotu, za klarnetami 2. i 3., tak aby słyszał również sakshorny i puzony.

Oferta klarnetów altowych w szkolnej cenie jest uboższa niż w klarnetach basowych. Najwięcej proponują firmy z USA i Japonii, gdzie klarnet altowy jest notowany w standardowych aranżach na orkiestrę dętą, przez co jest tam popularny. Leblanc ma klarnet altowy z ABS w cenie około 11 tys. Sporo ofert używanych klarnetów altowych jest na platformach aukcyjnych np. w USA. Instrument piękny, ale chyba jeszcze długo w Polsce będzie bardzo rzadko używany. Osobiście sugeruję najpierw zakup klarnetu basowego, a dopiero później altowego. Mam nadzieję, że przybliżyłem nieco klarnet basowy i altowy oraz, że z roku na rok coraz więcej orkiestr w Polsce będzie ich używało w swoich składach.

Autor: Jarosław Wnorowski - Zielona Góra, 16 stycznia 2020 r.

Polski Portal dla Orkiestr Dętych www.orkiestrydete.pl

Wszelkie prawa zastrzeżone. Publikowanie tego tekstu tylko za podaniem autora i źródła.